

ΜΙΜΗΣ
ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ

Σαλός Θεού
Ο μυστικός Μίκης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΣΑΛΟΣ ΘΕΟΥ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

*

- ΔΥΟ ΜΟΝΟ ΔΑΚΡΥΑ, Εκδόσεις Πατάκη, 2016
- ΤΑΞΙΔΙ ΜΕΛΙΤΟΣ, Εκδόσεις Πατάκη, 2015
- ΜΑΥΡΟ ΚΟΥΤΙ - ΑΦΟΡΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙ ΗΓΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ,
Εκδόσεις Πατάκη, 2015
- ΑΛΛΕΓΚΡΑ, Εκδόσεις Πατάκη, 2014
- ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΚΑΒΟΥΡΑΣ, Εκδόσεις Πατάκη, 2013
- ΟΠΛΩΝ ΚΡΙΣΙΣ, Εκδόσεις Πατάκη, 2012
- ΕΤΣΙ ΚΑΝΟΥΝ ΟΛΕΣ, Καστανιώτης, 2011
- Η ΕΒΔΟΜΗ ΑΙΣΘΗΣΗ - ΤΡΟΙΚΑ ΜΟΙΡΑ, Καστανιώτης, 2010
- Ε, ΠΡΟΕΔΡΕ!, Καστανιώτης, 2009
- ΛΕΥΚΟ ΚΟΤΣΥΦΙ, BLUE TREE, ΜΑΥΡΟ ΚΑΡΑΒΙ, Καστανιώτης, 2008
- ΘΗΛΥΚΟ ΠΟΚΕΡ, Καστανιώτης, 2006
- ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ ΑΛΧΗΜΙΣΤΕΣ, Καστανιώτης, 2005
- ΒΑΜΠΙΡ ΚΑΙ ΚΑΝΙΒΑΛΟΙ, Καστανιώτης, 2004
- ΤΑΝΓΚΟ ΤΟΥ ΤΣΕ - ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΤΙΝΑ, αφήγημα για την
παγκοσμιοποίηση στον 21ο αιώνα, Καστανιώτης, 2002
- Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ ΟΓΔΟΗΣ ΜΕΡΑΣ (ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΕΡΩΣ -
ΑΠΟΚΡΥΦΟΣ ΒΙΟΣ), μυθιστόρημα, Καστανιώτης, 2001
- Μ', γυναικείο αντιμυθιστόρημα, Καστανιώτης, 1999
- ΤΟ ΧΑΜΕΝΟ ΜΠΛΟΥΖ, μυθιστόρημα, Καστανιώτης, 1997
- Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΝΟΕΜΒΡΗΣ, μυθιστόρημα, Καστανιώτης, 1996
- Ο ΣΩΣΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ, Καστανιώτης, 1995
- THE DREAM - ΣΚΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ, Καστανιώτης, 1994
- ΜΕΤΑ, Νέα Σύνορα, 1992
- Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΟΥ 2000, Σύγχρονη Εποχή, 1983
- ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ,
Σύγχρονη Εποχή, 1982
- ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ, Σύγχρονη Εποχή, 1979

ΜΙΜΗΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ

ΣΑΛΟΣ ΘΕΟΥ

Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΜΙΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία
Πεζογραφία – 426

Μίμης Ανδρουλάκης, Σαλός Θεού – Ο Μυστικός Μίκης

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Copyright © Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη)

και Μίμης Ανδρουλάκης, Αθήνα, 2017

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Δεκέμβριος 2017

Κ.Ε.Τ. Β644 Κ.Ε.Π. 959/17

ISBN 978-960-16-7791-0

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΡΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Το Γαλάζιο Κορίτσι του Μπουένος Άιρες	11
Το Γαλάζιο Βαγόνι στο Μεγάλο Κόκκινο Τρένο.	57
Σαν Δυτικός Άνεμος: Από την Τυφλή στη Γαλάζια Οπτασία	133
Ο Άνθρωπος που ήθελε να είναι Μπετόβεν συν Βοναπάρτης	238
Ο Σωσίας σε 33 παραλλαγές.	276
Το Πλοίο Φάντασμα ή Ο Ιπτάμενος Κρητικός.	345
«Πυροβολήστε τα Ρολόγια»: Η Ανάληψις	384
Στις Συμπληγάδες: «Ανδρέα μου!» «Κώστα μου!»	449
Ο Θεραπευτής: Οι Ερινύες Ευμενίδες	512

Ο Μίκης, Σέρβος η καλύτερα
μαρτυρούσε τις εφηβείες του, τις
βλέπει πάντα σαν ανίχτο Βίβλιο -
ο Εσταυρωμένος Αιώνιος - και συζητά -
ρωτάει τις δίκες του σχετικά με τη συ-
νοχή της γνώσης και της κριτικής του
φαινομένου. Ένας ονειρευόμενος "Πλάτων"
είδεν βρει ένεργα και τις ουτοπίες του
δικού του "Ορέστη"
Τον ευχαριστώ για την πρόκληση και την
καινοτομία του έργου "Ο Μυστικός Μίκης"

Mikis Zorner

1. 11. 2017

Αθήνα

Το Γαλάζιο Κορίτσι του Μπουένος Άιρες

ΜΑΤΑΙΑ προσπαθούσα να κρύψω την κατάπληξή μου. «Δηλαδή, γιατρέ –αν κατάλαβα καλά–, σας βασανίζει η ιδέα ότι ενδεχομένως φυσικός σας πατέρας είναι ο–»

«Α, με συγχωρείς», με διέκοψε η Ελβίρα. «Δεν χρησιμοποίησα στη διερμηνεία αυτό το ρήμα, το “βασανίζει”».

«Έστω. Σας μπήκε η ιδέα...»

Κοίταξα κατάματα τον δόκτορα Αντόνιο δε Βέγα από το Μπουένος Άιρες, που σπούδασε ιατρική στη Βαρκελώνη και διαπρέπει σήμερα στην ίδια πόλη ως επιστήμονας και συνιδιοκτήτης μεγάλου ιατρικού κέντρου. Αναζητούσα κυρίως κάτι το «θεοδωρακικό» στο βλέμμα, στο ηχώχρωμα της φωνής, στις κινήσεις των χεριών αυτού του πανύψηλου σαραντάρη. Ομολογώ πως δεν το βρισκα πέρα από μια ασαφή ομοιότητα μόνο στο ύψος και στην κοψιά. Ίσως κάτι και στα ζυγωματικά – κληρονομιά του Μίκη από τη μάνα του, την Άσπα.

Η Ελβίρα ήταν στενή φίλη μου τα χρόνια που θήτευε στο Ινστιτούτο Θερβάντες σε Αθήνα και Πειραιά – μια εξωστρεφής μελαχρινή καθηγήτρια από τη Βαρκελώνη. Σήμερα θα κοντεύει τα πενήντα πέντε.

Ο πατέρας της, γιατρός κι αυτός, ήταν αυτοεξόριστος στα χρόνια του Φράνκο στο Τορόντο. Εκεί γνωρίστηκε με τον Ανδρέα Παπανδρέου και διαμόρφωσαν μια σχέση εμπιστοσύνης, η οποία κράτησε και μετά την πτώση των δικτατόρων στις δύο χώρες, Ισπανία και Ελλάδα. Ο Ισπανός –Καταλανός, για την ακρίβεια– γιατρός αναλάμβανε εκ μέρους του Ανδρέα άκρως εμπιστευτικές διεθνείς αποστολές. Οι δύο οικογένειες, της Ελβίρας και του Αντόνιο, έχουν αναπτύξει μια ιδιαίτερη σχέση και οικειότητα. Πήγα να αστερευτώ: «Εστω, στη Βαρκελώνη συνεργάζονται μια οικογένεια άκρως παπανδρείκη με μια θεοδωρακική». Ο Αντόνιο όμως μιλούσε σοβαρά, ήρεμα, δίχως ίχνος πάθους ή αγωνίας, λες και η υπόθεση δεν αφορούσε τον ίδιο αλλά έναν οποιοδήποτε ασθενή του. Εδώ καλά καλά δεν θα τον έλεγες Αργεντίνο, πολύ περισσότερο γιο εκείνου που υπάρχει και κορυφώνει μόνο στους υψηλούς πυρετούς, στα «δέκατα» αρρωσταίνει.

«Ήθελα, λοιπόν, να μοιραστώ κάποιες ενδείξεις για την καταγωγή μου μ’ ένα έγκυρο πρόσωπο, που βιώνει άμεσα επί δεκαετίες το “φαινόμενο Μίχης”. Η Ελβίρα μου σύστησε εσάς. Υπογραμμίζω ότι η γιαγιά μου –αυτή με ανέθρεψε–, αν και αστή, συμμετείχε από τις πρώτες στο κίνημα “Οι Μητέρες της Πλατείας του Μάη”. Η μητέρα μου, δευτεροετής της ιατρικής, είχε απαχθεί και εξαφανιστεί από τους στρατιωτικούς, όταν εγώ ήμουν ενός έτους. Την πέταξαν κι αυτή από το ελικόπτερο στον Ατλαντικό».

«Αυτό συνέβη με τον Dirty War [Βρώμικο Πόλεμο] το ’75;»

«Όχι, το καλοκαίρι του ’74».

«Συνεπώς, η ενδεχόμενη συνάντηση της μητέρας σας με τον Μίχη–»

«Όχι ενδεχόμενη, έχω φωτογραφίες».

«Α! Ε, τότε έγινε στο πρώτο του ταξίδι στην Αργεντινή, τον Αύγουστο του '72, δύο χρόνια μετά την απελευθέρωσή του από τα δεσμοτήρια της χούντας, στην πρώτη παγκόσμια εκτέλεση του “Canto General” – στην πρωταρχική ανολοκλήρωτη μορφή του. Ήταν μια αντιδικτατορική συναυλία αφιερωμένη στους 25 δολοφονημένους από τον στρατό στην Παταγωνία».

«Βρήκα τις αφίσες για τις τέσσερις συναυλίες του '72. Η πρώτη στο Stadium Luna Park μπροστά σε 15.000 κόσμο. Αναγγέλλεται σ' αυτές απαγγελία από τον Πάμπλο Νερούδα, αλλά δεν εμφανίστηκε».

«Ήταν άρρωστος –ρευματοειδής αρθρίτιδα– κι έμεινε στο σπίτι του στην Ίσλα Νέγκρα, στις ακτές του Ειρηνικού. Έτσι είπε τότε, αλλά είχε καρκίνο. Η αλήθεια είναι, όπως έμαθα αργότερα από Σοβιετικούς φίλους του, ότι φοβόταν να ταξιδέψει με το αεροπλάνο. Είχε φοβία και δίσταζε να το ομολογήσει. Πέθανε την επόμενη χρονιά, 12 μέρες μετά το πραξικόπημα που ανέτρεψε τον Αλιέντε. Υπάρχουν φήμες ότι ένα σκοτεινό κέντρο έφερε πιο κοντά το τέλος του με τοξικές ουσίες. Σε επόμενο ταξίδι του Μίκη στη Λατινική Αμερική, ο Έλληνας συνθέτης θα παίξει στο πιάνο και θα τραγουδήσουν το “Canto General” στον τάφο του Χιλιανού ποιητή, εκεί στα βράχια της Ίσλα Νέγκρα, στην άκρη του Ειρηνικού. Στο σημείο όπου το άσμα μιλά για τα πουλιά του ωκεανού –“Έρχονται τα πουλιά”– ένα απ' αυτά έπεσε από τον ουρανό νεκρό πάνω στο πιάνο του Μίκη».

«Υπήρχε περίπτωση ο Χιλιανός με την απουσία του να ήθελε να δείξει μια αποστασιοποίηση από τη μελοποίηση του Μίκη;»

«Ποτέ ένας ποιητής δεν είναι απόλυτα ταυτισμένος με

μια μουσική σύνθεση βασισμένη στο έργο του. Πρόκειται για μια νέα δημιουργία. Ο Νερούδα είπε στην πρόβα στο Παρίσι μόνο δυο λέξεις για το “Canto General” του Μίκη: “Δυνατή μουσική!” Ο ίδιος ο Χιλιανός ποιητής επαναλάμβανε στις κριτικές που του απέδιδαν κάποια μεγαλοστομία στην ποίησή του: “Στέκονται στη ρητορεία μου, δεν ακούν τη χαμηλή φωνή του παραπονεμένου παιδιού μέσα από το ποίημά μου”. Ο Μίκης σίγουρα συνέλαβε με πρωτοτυπία τη μεγαλοπρεπή, επική ουσία του ποιήματος, που είναι για τη Λατινική Αμερική ό,τι το “Άξιον Εστί” για τους Έλληνες».

«Νομίζω ότι οι δύο αυτοί δημιουργοί έχουν μια ομοιότητα. Όχι μόνο ιδεολογική», τόνισε ο Αντόνιο.

«Μοιάζουν σε πολλά, διαφέρουν στα περισσότερα. Ο Πάμπλο έδινε την εντύπωση ενός καλόκαρδου αλλά φλεγματικού και ράθυμου Βούδα. Είναι ο επίσημος ποιητής των Επιτροπών Αλληλεγγύης, των Συνεδριών Ειρήνης, το επιφανές μέλος της Επιτροπής Διεθνών Βραβείων Στάλιν σε παλαιές εποχές, που έγιναν μετά την αποσταλινοποίηση Βραβεία Λένιν. Ο πρόξενος της Χιλής στη Μαδρίτη και στη Βαρκελώνη μες στον ισπανικό εμφύλιο, όπως και στο Μεξικό στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Εκεί γίνεται κομμουνιστής. Ο πρέσβης στο Παρίσι αργότερα, επί προεδρίας Αλιέντε. Ο Μίκης, αντίθετα, ήταν όμορφος, φλογερός, πολυδιάστατος, ηγετικός, μαχητής της πρώτης γραμμής, εκτεθειμένος διαρκώς σε κινδύνους. Ο Νερούδα μόνο μια φορά, το '48, διακινδύνεψε πραγματικά. Αγαπητέ Αντόνιο, εσύ το βίωσες τραγικά με τη μητέρα σου: Έρχεται μια στιγμή που την υπογραφή σου στην ελευθερία και την αξιοπρέπεια δεν τη βάζεις μόνο με το μελάνι, με δηλώσεις, ποιήματα, ζωγραφική και παρτιτούρες, αλλά με το αίμα σου. Ο υποτιθέμενος πατέρας σου ανήκει σ’

αυτή την κατηγορία. Είναι αδύνατον να φανταστείς τον Μίκη να υπογράφει όπως ο Πάμπλο το ποίημα “Ζητώ ησυχία”:

*Και τώρα, αφήστε με ήσυχο.
Τώρα κάντε καλά μοναχοί σας.*

»Αν κάτσει ήσυχος ο Μίκης, θα τρελαθεί ή θα πεθάνει». Ο Αντόνιο φάνηκε να λυγίζει, ενώ η Ελβίρα με τα μάτια μου έκανε νόημα να μη δίνω συναισθηματικό τόνο στη συζήτηση. Απομείναμε σιωπηλοί μερικά λεπτά να παρακολουθούμε την πρωινή μπόρα του Ιουνίου, που ξέπλενε την Πανεπιστημίου αφήνοντας στίγματα στα σκονισμένα τζάμια του καφέ-εστιατορίου.

«Ξέρετε», πήρε πρώτος τον λόγο ο γιατρός, «έχω ενδείξεις ότι η μητέρα μου πήγε τον Θεοδωράκη σε μια μιλόνγκα στη συνοικία του Σαν Τέλμο, να αποκτήσει άμεση εμπειρία του τάνγκο και του φλαμένγκο ώστε να ολοκληρώσει το “Canto General”».

«Α πα πα, αποκλείεται, γιατρέ. Μόνος; Τεχνικά ήταν αδύνατον. Είχε έρθει με την οικογένειά του. Ήξερε ότι σε κάθε βήμα του τον παρακολουθούσαν οι άνθρωποι της μυστικής αστυνομίας και οι πράκτορες της CIA. Ε, όχι σε μιλόνγκα, το πολύ σε δωμάτιο ξενοδοχείου υπό ελεγχόμενες συνθήκες. Ύστερα, δεν το είχε ανάγκη από μουσική άποψη. Κάποτε, όταν τον ρώτησα με τι ακούσματα τόλμησε να μελοποιήσει το Έπος της Λατινικής Αμερικής, έγινε έξαλλος. “Δεν χρειάστηκε δάνεια από το τάνγκο, το μπολερό, τη ρούμπα και τη σάμπα. Άκουσα τον εσωτερικό ρυθμό, την κρυφή μελωδία του ποιήματος”. Κι είναι αλήθεια πως έδωσε τη δική του μουσική εκδοχή του “Canto General” σε αντίστιξη με άλλες χιλιανές και αργεντινικές

μελοποιήσεις του Νερούδα, που άκουσε το '71 όταν επισκέφθηκε τη Χιλή με πρόσκληση του Αλιέντε».

«Θέλετε να πείτε ότι δεν εκτιμά την αργεντινική μουσική;»

«Δεν είναι αυτό. Απλούστατα, ο Μίκης δεν είναι τάνγκο-τύπος. Ο δικός του θρήνος δεν είναι ο ίδιος με το κλάμα του τάνγκο. Τάνγκο είναι μια θλιμμένη σκέψη που χορεύεται, τάνγκο είναι το ανικανοποίητο, η ματαιώση όλων των ονείρων, η ερωτική εγκατάλειψη και προδοσία, η νοσταλγία των πρώτων μεταναστών στα πορνεία του Μπουένος Άιρες. Ο Μίκης γνωρίζει τον θρύλο του Κάρλος Καρντέλ, τον Άστορ Πιατσόλα με τις τζαζ-τάνγκο εκδοχές του. Εκείνος τώρα δεν θυμάται, αλλά εγώ το ξέρω ότι κάποτε “έμεινε” με τη φωνή της Αντριάνας Βαρέλα. Ωστόσο, δεν ήταν ανοιχτός στις επιρροές του τάνγκο. Είναι ατύχημα που καμιά από τις μεγάλες γυναικείες φωνές του τάνγκο δεν αποτόλμησε μέχρι σήμερα να ανταγωνιστεί τη Μαρία Φαραντούρη στο “Canto General”. Λυπάμαι, βέβαια, που δεν νιώθει ο Μίκης την ίδια συγκίνηση μ’ εμένα όταν ακούμε τη “Μαρία του Μπουένος Άιρες” ή το “Μπαλάντα για έναν τρελό” του Πιατσόλα σε στίχους Φερέρ, με τη βραχνή αισθησιακή φωνή της Αμελίτας Μπαλτάρ. Το τελευταίο το έχω αφιερώσει πολλές φορές στον Μίκη, είναι σαν να γράφτηκε γι’ αυτόν:

*Αγάπα με έτσι, τρελό, τρελό, τρελό
αναρριχήσου σ’ αυτή την τρυφεράδα που έχω, των τρελών.
Βάλε τούτη την περούκα από κορυδαλλούς και πέτα,
πέτα μαζί μου, έλα, πέτα, έλα!*

»Ίσως γνωρίζετε ότι ο Μίκης σε ηλικία τεσσάρων ετών πέταξε από την ταράτσα του σπιτιού του προς τη θάλασ-

σα, παρασύροντας στο μοιραίο άλμα και τον παππού του Ιωάννη, από την πλευρά της μητέρας του».

Ο Αντόνιο κοίταξε παραξενεμένος την Ελβίρα, θαρρείς και ανησύχησε για την ποιότητα του γενετικού του υλικού, αλλά εκείνη απορεί:

«Ο Άστορ Πιατσόλα παρακολούθησε καμιά από τις τόσες συναυλίες του Μίκη στην πατρίδα του;»

«Όχι, οι δύο επιφανείς του Μπουένος Άιρες, ο ποιητής Μπόρχες και ο Άστορ Πιατσόλα, δεν ήρθαν στις τέσσερις συναυλίες του Μίκη το '72 και στις δέκα το '73, πάντα μες στον χειμωνιάτικο Αύγουστο. Ο πρώτος ήταν συντηρητικός, ενώ ο δεύτερος όταν τον ρώτησα, στη συναυλία που έδωσε με τον Μάνο Χατζιδάκι στο Ηρώδειο στις 3 Ιουλίου του 1990, απάντησε: "Θα έλειπα". Ήταν το τελευταίο κοντσέρτο της ζωής του. Η τρυφερότητα και η λατρεία που νιώθω για τον Άστορ και τον Μάνο δεν θα με κάνει να παραβλέψω να σημειώσω το ατόπημά τους να φωτογραφηθούν με τους δικτάτορες σε μια οδυνηρή για τις χώρες τους στιγμή. Ο πρώτος με τον στρατηγό-πρόεδρο Βιντέλα και ο δεύτερος με τον υπουργό-συνταγματάρχη Νικόλαο Μακαρέζο, εκ των πρωτεργατών της 21ης Απριλίου. Παγιδεύτηκαν, δίχως βέβαια άλλες δεσμεύσεις, Και στη μία και στην άλλη περίπτωση, πέρα από δικαιολογίες, η αιτία ήταν κοινή: Η ρύθμιση των μεγάλων φορολογικών τους εκκρεμοτήτων. Το υπενθυμίζω αυτό, γιατρέ, αν και το 'χα σβήσει από τη μνήμη μου, μόνο και μόνο για να σου υπογραμμίσω πως υπάρχουν συνθέτες, συγγραφείς, ζωγράφοι και επιστήμονες που το έργο τους υπερέχει της ζωής και της προσωπικότητάς τους. Ή, αντίστροφα, η φυσιολογία και η ταραχώδης ζωή τους ξεπερνά τη δημιουργία τους. Ο υποτιθέμενος πατέρας σου ανήκει σ' εκείνη τη σπάνια μειοψηφία που το έργο και η προσωπικότητά τους βρίσκονται

στο ίδιο υψηλό σημείο, έστω κι αν συχνά υπάρχει ένταση ανάμεσά τους».

Αυτά είπα τότε στον γιατρό και βαρέθηκα να του εξηγήσω ότι το τάνγκο που άκουγε η Αθήνα το '30 και το '50 ήταν γλυκερές μπαλάντες-διασκευές και μιμήσεις. Αυτές σιγοτραγουδούσε κι ο Μίκης με τη μάνα του στα οικογενειακά τραπέζια. «Μοναξιά, φτάνεις κάποτε μοιραία ...» ή «Παλιά γειτονιά στο δρομάκι το στενό σου ...». Να σημειωθεί ότι η υποτιθέμενη Μικρασιάτισσα γιαγιά τού Αντόνιο είχε στη φωνή της κάτι παραπονιαρίκο από Μαρίκα Νίνου, μια Ελληνίδα Μερέλο. Η Αθήνα άκουγε συνθέσεις τάνγκο των Σουγιούλ, Γιαννίδη, Αττίκ και βέβαια του ανθρώπου που μύησε την Αθήνα στο τάνγκο, του τραγουδιστή Εδουάρδου Μπιάνκο, ο οποίος μαχαίρωσε τον εραστή της γυναίκας του στο Μπουένος Άιρες κι ήρθε να κρυφτεί και να δουλέψει στην Ελλάδα. Τάνγκο με τη Βέμπο και τη Δανάη.

«Τέλος πάντων, γιατρέ», κατέληξα, «η υπόθεσή σου για τη μιλόγγκα, και μάλιστα στο Σαν Τέλμο, δίπλα στην κακόφημη Μπόκα, δεν ευσταθεί».

«Ορίστε τα δύο αποκόμματα των εισιτηρίων στη μιλόγγκα με ημερομηνία 29.8.1972. Ήταν μετά τη δεύτερη συναυλία, αυτή τη φορά στο Teatro Opera. Δύο μόνο».

«Μπορεί να πήγε η μητέρα σου με κάποιον άλλο από το συγκρότημα του Μίκη. Θεωρητικά μπορεί να είσαι δικός μου ανιψιός, αφού ένας ψηλός και όμορφος, ο μπασίστας, είναι στενός συγγενής μου. [Συγγνώμη, Γιάννη.] Ο άλλος ύποπτος είναι ο γοητευτικός τραγουδιστής του συγκροτήματος. Καλλιεργημένος, καθηγητής Αγγλικής Φιλολογίας, που απήγγελλε σε δύο γλώσσες τα ποιήματα. [Συγγνώμη, Πέτρο.]»

«Αστειεύεστε; Η μητέρα μου ήταν ιδεαλίστρια διανοού-

μενη και επαναστάτρια παρά την αριστοκρατική της καταγωγή. Μόνο για τον Μίκη θα ενδιαφερόταν κι όχι για το “μπάσο”, τον συγγενή σας. Ιδού λοιπόν η απόδειξη: Η φωτογραφία της με τον Μίκη στη μιλόνγκα. Βλέπετε, πίσω στη σάλα χορεύουν δεκάδες ζευγάρια».

«Ευγενική φυσιογνωμία η μητέρα σας! Παρά το ντύσιμο αλλά Τουπαμάρος ήταν πολύ όμορφη. Αλίμονο, όμως, πρόκειται για μια φαντεζί νεανική εκδοχή της Μυρτώς! Γιατρίνα κι αυτή! Είναι σίγουρα ένας τύπος γυναίκας που τραβά την προσοχή του Μίκη. Έλξη με ψυχαναλυτικό βάθος. Ωστόσο, αγαπητέ μου Αντόνιο, έπεσες τελείως έξω. Η φωτογραφία αυτή δεν βγήκε στη μιλόνγκα. Είναι μια από τις δεκάδες που έβγαλε ο Μίκης μ’ ένα σωρό ανθρώπους στο σαλόνι του μύθου της μουσικής της Λατινικής Αμερικής, του Αριέλ Ραμίρεζ, ο οποίος οργάνωσε γλέντι προς τιμήν του Έλληνα μουσικοσυνθέτη και αγωνιστή. Εκεί τραγούδησε πρώτη φορά τα νέα τραγούδια του Ραμίρεζ η Μερσέδες Σόσα, η μεγαλύτερη τότε φωνή της Λατινικής Αμερικής. Παρέστησαν εκείνη τη βραδιά αρκετοί καλλιτέχνες της Αργεντινής, καθώς και άλλοι από τη γειτονική Ουρουγουάη, τη Βενεζουέλα, το Περού. Να, στη φωτογραφία σου διακρίνω καθαρά την τραγουδίστρια Σολεδάδ Μπράβο».

Ο Αντόνιο δεν απαντά, το σκέφτεται. Η Ελβίρα με κοιτάζει αμήχανη. Οι περαστικοί στην Πανεπιστημίου τρέχουν πανικόβλητοι να προφυλαχτούν απ’ τη βροχή που δυναμώνει.

«Πώς εξηγείται», ξαναπαίρνει τον λόγο ο γιατρός ενώ ανοίγει τον χαρτοφύλακά του, «ότι η μητέρα μου βγάζει αεροπορικό εισιτήριο για τη Λίμα του Περού, όπου ο Μίκης δίνει συναυλία στις 4 Σεπτεμβρίου; Αυτό δεν είναι μια ισχυρή ένδειξη πως έχουν σχέση;»

«Όχι υποχρεωτικά. Είναι δύσκολο σήμερα να ζωντανέψουμε το ψυχολογικό και πολιτικό κλίμα των αρχών της δεκαετίας του '70, ειδικά στις χώρες με δικτατορικά καθεστώτα. Η μητέρα σας ήταν προφανώς ενταγμένη στους Τουπαμάρους ή σε κάποια από τις άλλες αριστερές οργανώσεις. Τροτσκιστές; Γκεβαριστές; Ο Μίκης, ένα παγκόσμιο σύμβολο αντίστασης και ελευθερίας, εκείνη την περίοδο είχε βρεθεί σε κάποια απόσταση από τα επίσημα ΚΚ. Οι συναυλίες του ήταν μια καταπληκτική ευκαιρία γι' αυτές τις οργανώσεις να μαζικοποιηθούν, να δικτυωθούν και να διεθνοποιηθούν. Δεν είναι τυχαίο ότι οι Τουπαμάρους, παρά το ιδεολογικό χάσμα που τους χώριζε από τον Μίκη, μετατράπηκαν ντε φάκτο σε επαναστατική φρουρά του. Σκέτα τσιμπούρια. Εκείνες τις μέρες στους τοίχους του Μπουένος Άιρες εμφανίστηκε το γράμμα Z, ενώ οι Τουπαμάρους είχαν κάνει ύμνο τους το "Γελαστό παιδί". Πιθανόν η μητέρα σας –ένα κορίτσι αστικής οικογένειας υπεράνω υποψίας– πήγε στη Λίμα με κομματική αποστολή».

Η Ελβίρα έσκασε χαμόγελο.

«Για φαντάσου, πώς τα φέρνει η ζωή! Πάλι ένας Κρητικός ηγέτης ερωτοτροπεί στις Άνδεις με διαφορά—»

«Ακριβώς πενήντα χρόνων», συμπλήρωσα.

Η Ελβίρα προφανώς είχε διαβάσει το *Ταξίδι Μέλιτος* και το παράδοξο ειδύλλιο του Ελευθέριου Βενιζέλου με τη Μαριανίτα Ρέγες-Σκοτ. Ο Αντόνιο δεν κατάλαβε το σχόλιο στα ελληνικά αλλά επέμενε στην υπόθεσή του με νέα πειστήρια.

«Υπάρχει μια υπερβολή στις κινήσεις της μητέρας μου που δεν μπορεί να εξηγηθεί μόνο πολιτικά. Την επόμενη χρονιά, μες στο καταχeyίμωνο του Αυγούστου και του Σεπτεμβρίου, μ' εμένα μόλις δύο μηνών, όχι μόνον ακολου-

θεί τον Μίχη και σ' άλλες πόλεις της Αργεντινής –Ροσάριο 17.8, Κόρντοβα 21.8– αλλά βγάζει εισιτήριο στις 12.9 για την Πόλη του Μεξικού...»

«Πού τα βρήκατε όλα αυτά;»

«Είναι ή δεν είναι υπερβολή με έντονο συναισθηματικό χαρακτήρα;» επιμένει ο Αντόνιο.

«Οτιδήποτε, γιατρέ, σχετίζεται με τον Μίχη είναι υπερβολή, όμως αυτό δεν σημαίνει ότι είναι πατέρα σας. Τα πάντα είναι υπερβολή στις δεκαετίες του '60 και '70. Σκεφτείτε: Βιετνάμ, ροκ επανάσταση, Μάης του '68, Τσε, δικτατορίες και ξαφνικά στις 11.9 η χούντα του Πινοσέτ πνίγει στο αίμα το ειρηνικό πείραμα του αριστερού πρωθυπουργού Σαλβαδόρ Αλιέντε στη Χιλή. Δυο μήνες μετά, έχουμε το “Πολυτεχνείο” στην Αθήνα. Η μητέρα σας πηγαίνει στην Πόλη του Μεξικού γιατί οι συναυλίες του Μίχη εκεί μετατρέπονται στις πιο μαζικές αντιφασιστικές διαδηλώσεις ενάντια στο αμερικανοκίνητο χιλιανό πραξικόπημα. Μάλιστα, ο παρορμητικός Μίχης καλεί τους νέους του πλανήτη να στρατευθούν εθελοντές στις νέες Διεθνείς Ταξιαρχίες για να πολεμήσουν στη Χιλή αφού εκπαιδευθούν στην Κούβα! Δηλαδή, μια επανάληψη των Διεθνών Ταξιαρχιών στο πλευρό των Δημοκρατικών στον ισπανικό εμφύλιο. Κι εκεί το '36 οι στρατιωτικοί ανέτρεψαν την κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου. Τα πάντα στον Μίχη είναι στον υπερθετικό, αλλά σας πληροφορώ ότι ο Γάλλος συγγραφέας Αντρέ Μαλρό –ο αριστερός που αργότερα έγινε υπουργός του συντηρητικού Ντε Γκολ– συγκρότησε ένα αεροπορικό σμήνος και πήγε στην Ισπανία να βομβαρδίσει τους φασίστες του Φράνκο. Υπερβολές του Μίχη που κάνουν έξαλλο τον Κάστρο, αφού ο Έλληνας φίλος και σύντροφός του επιχειρεί να εμπλέξει την Κούβα σε νέα διεθνή περιπέτεια με τις Διεθνείς Ταξιαρχίες ενώ

είναι στο στόμα του λύκου. Υπερβολές του Μίκη, όπως ενός άλλου μεγάλου δημιουργού. Όλα του στον υπερθετικό – στον έρωτα, στην ελευθερία, στον κίνδυνο, στον θάνατο, ο οποίος, παρά τις προτροπές των λογικών φίλων του, παρέμενε στα μέτωπα της Γουαδαλαχάρας, της Αραγωνίας, της Αστουρίας, του Τολέδου, της φλεγόμενης Βαρκελώνης, της πολιορκημένης Μαδρίτης».

«Εννοείτε τον Έρνεστ Χέμινγκουεϊ;»

«Ακριβώς, Αντόνιο, κι αυτός δεν είναι αριστερός. Εκεί στη Βαρκελώνη, όπου ζεις σήμερα, έπεσε στα χέρια του ένα ποίημα του 17ου αιώνα, ενός Τζος Νταν, που έγραφε: “Δεν υπάρχει άνθρωπος που να ’ναι σαν νησί, μοναχός του κάθε άνθρωπος είναι τμήμα ηπείρου, κι αν το κύμα ρίξει στη θάλασσα έναν βράχο της ακτής, θα γίνει μικρότερη η Ευρώπη. Το ίδιο κι αν διαβρώσει ένα ακρωτήριο ή γκρεμίσει το δικό σου σπίτι ή του φίλου σου. Ο θάνατος του κάθε ανθρώπου μικραίνει κι εμένα, γιατί είμαι ένα μ’ όλη την ανθρωπότητα: και γι’ αυτό μη ρωτάς ποτέ για ποιον χτυπάει η καμπάνα: για σένα χτυπάει”. Αυτά σημείωσε ο Αμερικανός συγγραφέας στη Βαρκελώνη».

«Α, από εκεί λοιπόν προήλθε ο τίτλος του μυθιστορηματός του!» σχολιάζει ο Αντόνιο με κάποια συγκρατημένη συγκίνηση, ωστόσο δεν λέει λέξη για το πού βρήκε τα στοιχεία σχετικά με τις κινήσεις της μητέρας του και ξαναφέρει τη συζήτηση στον Σεπτέμβρη του ’73. «Τι έγινε τότε με τον Μίκη και τον Κάστρο;»

«Του αφαίρεσε κατ’ αρχάς τη βίζα για την επίσκεψή του στην Κούβα. Αργότερα την ίδια χρονιά όμως, έγινε στην Αβάνα η μεγάλη συναυλία του Μίκη προς τιμήν του δολοφονημένου Σαλβαδόρ Αλιέντε».

«Είχαν γνωριστεί μέχρι τότε με τον Κάστρο;»

«Ναι, αλλά θα σας περιγράψω πώς ένα μουσικό θέμα

του Μίκη, ένα τραγούδι, συνδέει σαν αόρατο νήμα τον Χέμινγουεϊ, τον Πάμπλο Νερούδα, τον Ρώσο συγγραφέα Ιλιά Έρενμπουργκ, τους Γάλλους ποιητές Λουί Αραγκόν και Πολ Ελιάρ, υπερρεαλιστές και οι δύο, τους ζωγράφους Πικάσο, Ματίς και Σαλβατόρ Νταλί, καθώς και τους Φιντέλ Κάστρο και Τσε Γκεβάρα! Ακούγεται τρελό...

»Ο Χέμινγουεϊ τηλεγραφεί από την Ισπανία: “Το πήραμε το Τερουέλ!” Ο πρόξενος της Χιλής στη Βαρκελώνη Νερούδα απαντά στους ανήσυχους Αραγκόν και Ματίς που βρίσκονταν τότε στη Νίκαια: “Κρατά γερά το Τερουέλ”. Ο Ιλιά Έρενμπουργκ, ο οποίος έχει επισκεφθεί ως ανταποκριτής την Ισπανία, ενημερώνει τους στενούς φίλους Ελιάρ και Πικάσο: “Το Τερουέλ θα κρίνει τον πόλεμο”. Εκείνες τις μέρες ο Πικάσο σκίτσαρε τη δεύτερη γυναίκα του Ελιάρ, την όμορφη Νους, ενώ η πρώτη του σύζυγος, η ξακουστή Γκαλά, η Ρωσίδα, συζητεί με τον Σαλβατόρ Νταλί. Ταυτόχρονα ο Πικάσο ξεκινά τα προσχέδια για έναν πίνακα-παραγγελία των Δημοκρατικών για τη Διεθνή Έκθεση του Παρισιού με θέμα τον ισπανικό εμφύλιο. Στις 26 Απριλίου του 1937 ένα σμήνος γερμανικών αεροπλάνων αφανίζει την Γκερνίκα, ένα μικρό χωριό στη χώρα των Βάσκων. Τον Ιούνιο η “Γκερνίκα” έχει τελειώσει, αλλά ο Πικάσο δηλώνει: “Τίποτα δεν τέλειωσε, το Τερουέλ κρατάει”.

»Στο τέλος του '37 ο Έρενμπουργκ επέστρεψε στη Βαρκελώνη από το Τερουέλ όπου ξεπάγιασε. Ταλαιπωρημένος βυθίστηκε στον ύπνο, όταν κάποιος τον τράνταξε με βία. Πάνω του στεκόταν ο Χέμινγουεϊ. “Τι γίνεται; Θα το πάρουν οι φασίστες το Τερουέλ; Φεύγω τώρα αμέσως για κει με τον Κάπα, τον φωτογράφο. Έχω πάρει μαζί μου και τα αναγκαία καύσιμα”. Μια στοίβα πλακέ μπουκάλια ούισκι. Ο Αντρέ Μαλρό και ο Ντος Πάσος, ο Αμερικανός συγγραφέας που βρισκόταν στην Ισπανία, θα τον ενοχλούν

συνεχώς για τις εξελίξεις στο Τερουέλ. Εκεί ήταν κι ο Σεντ-Εξιπερί, ο Αλεξέι Τολστόι, η Ισαβέλα Μπλουμ, ο Τολιάτι, ο σοσιαλιστής Νένι και τόσοι άλλοι. Ο Τολιάτι, ηγέτης του ιταλικού ΚΚ, θα ρωτήσει τη συντρόφισσά του Ντολόρες Ιμπαρούρι [*Πασιονάρια*], την κόρη του ανθρακωρύχου της Αστουρίας: “Θα αντέξει το Τερουέλ;” Ο Χέμινγουεϊ θα τηλεγραφήσει: “Ανεκατέλαβαν οι φασίστες το Τερουέλ!”

»Είκοσι χρόνια μετά, Ιούλιος του 1957, ο Σαλβατόρ Νταλί θα πει στον Μίκη: “Κρητικέ, να πας οπωσδήποτε στο Τερουέλ, στα βουνά. Και μόνο που θα δεις το μεσαιωνικό φρούριο, θα εμπνευστείς τη μουσική για το μπαλέτο ‘Les amants de Teruel’ [*Οι εραστές του Τερουέλ*]. Θα μείνετε στον ξενώνα του μοναστηριού. Πείτε τους ότι σας στέλνει ο Σαλβατόρ και θα σας εξυπηρετήσουν”».

«Απίστευτο, ακούγεται σαν παραμύθι», αναφωνεί η Ελβίρα.

«Ο Μίκης δεν ξέρει μέχρι σήμερα αυτή την προϊστορία του Τερουέλ. Πώς τώρα ξεφύτρωσε ο Μίκης στο Τερουέλ; Ο Σκοτσέζος σκηνοθέτης Μάικλ Πάουελ του είχε παραγγείλει τη μουσική για το φιλμ “Honeymoon”, που συμπεριλάμβανε και το δεκαπεντάλεπτο μπαλέτο “Οι εραστές του Τερουέλ”. “Έλα, Μίκη, στη Βαρκελώνη να με βρεις και στον δρόμο σου κόψε για το ψαροχώρι Καντακές, μπας και ψήσεις αυτόν τον μυστήριο, τον Σαλβατόρ Νταλί, να μας φτιάξει τα σκηνικά του μπαλέτου”. Έτσι ξεκίνησαν μ’ ένα “Opel” από το Παρίσι για τη Βαρκελώνη μέσω Μασσαλίας τα δύο ζεύγη, ο Μίκης με τη Μυρτώ και ο αδελφός του ο Γιάννης με την Έλλη. Τα δυο αδέλφια θα ισχυριστούν με μικρές παραλλαγές πως μόλις ο Νταλί αντίκρισε τον Γιάννη, έκπληκτος τον προϋπάντησε: “Είστε Κρητικός;” “Πώς το καταλάβατε;” “Ε, η μορφή σας υπάρχει σε πίνακα του Ελ Γκρέκο”».

Η Ελβίρα έσκασε στα γέλια.

«Αν είναι δυνατόν, καμιά σχέση. Ποιος δούλευε τον άλλον;»

«Αυτό δεν θα το μάθουμε ποτέ. Μάλλον ο παμπόνηρος Νταλί αστειεύτηκε με τον Γιάννη, αφού ο ζωγράφος πιθανόν είχε ενημερωθεί σχετικά απ' τον Πάουελ. Με τους Κρητικούς, μέσω του Θεοτοκόπουλου, ίσως επιχείρησε ο σκηνοθέτης να εξάψει τη φαντασία του Νταλί. Ο Μίχης, αν και συνωμότης και εξοικειωμένος με την παρανομία, τελικά αποκαλύπτει έστω με γρίφους τις ερωτικές του προτιμήσεις και τα πολύτροπα μυστικά του. Έτσι θα επαναλαμβάνει τα επόμενα εξήντα χρόνια(!): “Η μελαχρινή Γκαλά, λεπτή και αινιγματική, είχε κάτι από ιέρεια της Ανατολής στο τελετουργικό της, που μου δημιουργούσε μια παράξενη ανησυχία”. Περίπου είκοσι χρόνια μετά, θα γνωρίσει μια Ελληνίδα “Γκαλά”, κι όχι τη “σιτεμένη” του Νταλί, κι αυτή με ρώσικη ανατροφή και γνώση της ισπανικής κουλτούρας. Γιατί τα λέω αυτά, Αντόνιο; Όχι βέβαια για κουτσομπολιό. Ας ξαναδούμε τη φωτογραφία της μητέρας σας. Είναι ή όχι μια σαφής και αξιόπιστη εκδοχή της δαιμονικής Γκαλά; Εκείνη μάλιστα δεν είπε το παραμικρό στον Μίχη για το ότι ο πρώην σύζυγός της Πολ Ελιάρ, πρόωρα κακογερασμένος, και ο επίσης γνώριμός της, ο εκπληκτικός αντιστασιακός, ζωγράφος και συγγραφέας Ιβ Φαρζ, έφτασαν το 1949 ποδαρόδρομο στον Γράμμο και στο Βίτσι, για να εμψυχώσουν τους άνδρες του Δημοκρατικού Στρατού. Τώρα μόλις αντιλαμβάνομαι ότι κάτι είχα ακούσει για τη μητέρα σου από τον Μίχη. Ήταν το κορίτσι από το Μπουένος Άιρες με το γαλάζιο μπλουτζίν και τα κεντητά πάνω του κόκκινα αστεράκια. Ο Μίχης τα 'βλεπε σφυροδρέπανα. Δεν υπήρχε περίπτωση να μην τη συγκρατήσει στη μνήμη του. Είχε σταθεί μπροστά στην αντιφασιστική

πορεία στην Πόλη του Μεξικού δίπλα στην έφηβη Μαργαρίτα, την κόρη του Μίχη. Δεν σου κρύβω ότι, μέσα από μια σειρά υποσυνείδητες οιδιπόδειες μεταθέσεις, η μητέρα σου θα μπορούσε να είναι μια ιδεώδης “κόρη”-ερωμένη του Μίχη, αλλά σε διαβεβαιώ ότι αυτό δεν συνέβη».

Η μακροσκελής αγόρευσή μου μάλλον δεν είχε αποτέλεσμα, ο γιατρός δεν δείχνει αν έχει πειστεί ή όχι, και περιορίζεται σε μια λιτή πληροφορία:

«Το βρήκα αυτό το γαλάζιο μπλουτζίν. Η μητέρα μου φορούσε γαλάζιο-λευκό στα χρώματα της σημαίας της Αργεντινής με κόκκινο μαντίλι στον λαιμό».

«Αν είναι δυνατόν! Πού το βρήκες;»

Παρέμεινε σκεπτικός, σαν να φίλτραρε με ιατρική λεπτολογία την τοποθέτησή μου. Τον προκαλώ να μιλήσει περισσότερο.

«Είχε τόση οικονομική άνεση η μητέρα σας γι’ αυτά τα πολυέξοδα ταξίδια;»

«Ήταν μοναχοκόρη με δικό της τραπεζικό λογαριασμό. Η οικογένεια του παππού μου είχε εργοστάσιο πάγου, αλλά στη συνέχεια ήταν απ’ τις πρώτες που ασχολήθηκαν με τη βιομηχανική κατάψυξη κρεάτων για το εξαγωγικό εμπόριο. Την εποχή του αργεντινού boom. Όταν δολοφονήθηκε η μητέρα μου, ο παππούς την πούλησε και έκανε ασφαλείς τοποθετήσεις σε χαρτοφυλάκια του εξωτερικού. Έτσι μπόρεσα να σπουδάσω στη Βαρκελώνη και να επενδύσω σε ιατρικό κέντρο».

«Αριστερίστρια-“αποστάτης” της τάξης της. Συνηθισμένο τη δεκαετία του ’70. Δεν μου είπατε, πάντως, πώς βρήκατε αυτά τα στοιχεία για τη μητέρα σας».

«Κι εσείς αφήσατε στη μέση τον μίτο του Τερουέλ. Πώς συνδέεται το μουσικό μοτίβο “Οι εραστές του Τερουέλ” του Μίχη με τον Τσε Γκεβέρα και τον Φιντέλ Κάστρο;»

«Το μοτίβο του φιλμ έδωσε το τραγούδι “Honeymoon song” και στα ελληνικά, σε στίχους Νίκου Γκάτσου, το “Αν θυμηθείς τ’ όνειρό μου”, που έγινε δημοφιλές σ’ όλο τον κόσμο».

«Το αγαπημένο μου», υπογραμμίζει η Ελβίρα.

«Το τραγούδησε στα ισπανικά ένας Μεξικανός σταρ και το έκανε μόδα στη Λατινική Αμερική. Έτσι προσκάλεσαν τον Μίκη στην Κούβα το ’62 στην παρθενική εκπομπή του ραδιοφωνικού σταθμού της “Ελεύθερης Κούβας” κι ένα βράδυ στην ταράτσα του “Havana Libre” [πρώην “Χίλτον”] τον σύστησαν στον Φιντέλ και στον Τσε ως “Ελληνα σύντροφο”.

»“Έλληνας; Όμηρος, Σοφοκλής, Αριστοτέλης...” κάνει ο Τσε και ο Φιντέλ γίνεται εγκάρδιος.

»Εκείνη τη στιγμή η ορχήστρα έπαιξε εντελώς τυχαία το σουξέ της εποχής “Honeymoon song”.

» “Αυτό το τραγούδι είναι δικό μου. Είμαι ο Μίκης Θεοδωράκης”.

»“Α, το ξέρω, μ’ αρέσει”, λέει ο Φιντέλ.

»“Πόσο θα μείνεις;”ρωτά ο Τσε.

»“Φεύγω αύριο, βγήκα πρόσφατα από το σανατόριο και το υγρό κλίμα της Αβάνας μου πέφτει βαρύ”.

»“Έλα αύριο μαζί μου στο βουνό. Θα σου κάνει καλό”, του προτείνει επιτακτικά ο Αργεντίνος. “Ξέρεις, κι εγώ έχω άσθμα”.

»Έτσι ο Μίκης με τον Τσε στο τιμόνι του τζιπ θα επιθεωρήσει τα αντιαεροπορικά φυλάκια της Σιέρα Μαέστρα. Δεκαπέντε χρόνια μετά, ο Κάστρο θα πει στον Χαρίλαο Φλωράκη: “Ξέρεις, σύντροφε, ότι ο Μίκης έκανε ολόήμερο ‘μάθημα’ στον Τσε από τα παθήματα του ελληνικού αντάρτικου; Ο Αργεντίνος είχε εντυπωσιαστεί, αλλά αν του βγήκε σε καλό, στο Κονγκό και στη Βολιβία, ή όχι το μάθημα, είναι μια άλλη ιστορία”.

»Το “μάθημα” του Μίχη με καρυκεύματα Κλαούζεβιτς, Καραϊσκάκη, Ζούκοφ, στρατηγού Γιαπ και Άρη το έχω ακούσει εκατοντάδες φορές επί σαράντα χρόνια. Ξέρεις όμως, γιατρέ μου, τι κυριάρχησε στο φαντασιακό του υποτιθέμενου πατέρα σου; Η Τάνια! Πάνω και απ’ τον Φιντέλ και τον Τσε. Η Γερμανίδα συντρόφισσα και ερωμένη του Αργεντίνου. Στην Τάνια, που σκοτώθηκε μαζί του, θα επιστρέφει ξανά και ξανά ο Μίχης. Ακόμα και δεσμώτης της χούντας –Μπουμπουλίνας, κελί αριθμός 1– θα τη θυμηθεί στο έργο του “Ο Ήλιος και ο Χρόνος”, που το έβγαλα τότε σε εκατοντάδες παράνομες κασέτες:

*Δεν θα γνωρίσω τη μία σημαία
τη μοναδική, εσένα Τάνια.*

»Την Τάνια, σ’ έναν συνειρμό για την αγαπημένη του Σύλβα [Ακρίτα] που την είδε ωχρή, θλιμμένη στον διάδρομο της Μπουμπουλίνας. Τη γυναίκα που τον έκρυψε και το πλήρωσε.

*Στο τέταρτο πάτωμα
η μαμά σου κοιμάται, Έλενα.*

»Το είχε κάνει τάμα ο “Ψηλός” να γράψει την όπερα “Τάνια”. Πολλές φορές μιλήσαμε για την υφή της. Είχα βγάλει κι εγώ το *Τάνγκο του Τσε*. Όμως ο Μίχης το ’λεγε και το ξανάλεγε για την όπερα “Τάνια” στις συνεντεύξεις του, ειδικά στη Γερμανία όταν παίζονταν τα συμφωνικά του, το κούρασε το θέμα κι ευτυχώς η οικογένεια της Τάνιας προσέλαβε δικηγόρο να τον προλάβει με ασφαλιστικά μέτρα κι έτσι του πρόσφερε μια δικαιολογία για την αθέτηση της υπόσχεσής του. Φυσικά, η οικογένεια

αναμφισβήτητα θα έχανε τη σχετική δίκη, αλλά δεν νομίζω ότι υπήρχε περίπτωση να προχωρήσει ποτέ σε τέτοιο διάβημα».

Ο ήρεμος σκεπτικισμός του Αντόνιο δε Βέγα δεν με βοηθά να καταλάβω: Βλέπει τη μητέρα του ως μιαν άλλη Τάνια; Ενοχοποιεί τον Μίκη που ξεσήκωσε τον ιδεαλισμό και τον ενθουσιασμό μιας εικοσάχρονης, την έριξε στις φλόγες του έρωτα και της επανάστασης και τελικά την οδήγησε σε οικτρό θάνατο, να την πετάξουν σαν ψόφιο σκυλί στον ωκεανό; Κατατρώχεται από αισθήματα εκδίκησης για το κενό που άφησε στην παιδική ψυχή του η απουσία πατέρα; Αποφασίζω να του μιλήσω χωρίς περιστροφές.

«Αντόνιο, είναι ανθρώπινο ένα παιδί να αναζητά τον πατέρα, τον αναγκαίο κρίκο που το συνδέει με τη γενεαλογία και την Ιστορία. Είναι φυσικό για την ψυχική του υγεία να καλύπτει φαντασιακά το κενό του πατέρα με το να συνθέτει μια δική του πατρική εικόνα, στην οποία επενδύει τις επιθυμίες ή τις απωθήσεις του. Να τη μεγεθύνει σε μια μεγαλειώδη εκδοχή του εαυτού του, να επινοεί έναν πατέρα-ήρωα ή να τη σμικρύνει και να την ποδοπατά με οιδιπόδεια αμφιθυμία. Το ταξίδι του γιου για την ανεύρεση και αναγνώριση του χαμένου πατέρα, γνωστού ή αγνώστου, είναι εγγεγραμμένο στην Ιστορία, τη μυθολογία και τη λογοτεχνία. Το έκανε ο Τηλέμαχος. Κι ο Αλέξανδρος αμφισβητεί την καταγωγή του από τον Φίλιππο, ισχυρίζεται πως κρατά από τη γενιά του Αχιλλέα και διασχίζει τη λιβυκή έρημο για να αναγνωρίσει ως πατέρα του τον Άμμωνα Δία. Η Ιστορία κι η μυθολογία θέλουν τον εκτός γάμου γιο να γίνεται ο ιδρυτής ενός νέου βασιλείου, μιας νέας πολιτείας, μιας νέας θρησκείας. Και ο Σαίξπηρ εξυψώνει τον νόθο γιο του Ριχάρδου του Λεοντόκαρδου, τον προβάλλει πάνω από τον νόμιμο διάδοχο του θρόνου».

«Ω, μη χάνεστε σε ψυχαναλυτικές και λογοτεχνικές αναλύσεις. Το γονεϊκό κενό το κάλυψα σε σημαντικό βαθμό μέσω των ταυτίσεων με τον παππού και τη γιαγιά. Η αναζήτηση του πατέρα με αναφορά στον Μίκη δεν έχει σχέση με την παιδικότητά μου. Πρόσφατα, πριν από τρία χρόνια για την ακρίβεια, μετά τον θάνατο της γιαγιάς στο μέγαρό μας –στη Λεωφόρο 9ης Ιουλίου του Μπουένος Άιρες– βρήκαμε στις αποθήκες μια ντουλάπα με προσωπικά είδη της μητέρας κι έναν λατρευτικό χώρο για τον Μίκη: αφίσες, αποκόμματα εισιτηρίων, δίσκους, δημοσιεύματα, βιβλία, ημερολόγια».

«Ξέρετε, γιατρέ, πόσες χιλιάδες νέες και νέοι του '60 και του '70 έχουν ανάλογα αναμνηστικά για τον Μίκη στα συρτάρια τους; Πάει να πει αυτό ότι ο–»

«Κοιτάξτε, προσωπικά θα 'παιρνα στον τάφο αυτό το μυστικό της μητέρας, αλλά η δεκαοκτάχρονη τώρα κόρη μου έχει ξεσηκωθεί με την ιδέα του “παππού-Μίκη” και με παρακινεί στη σχετική έρευνα. Είναι διακεκριμένη πιανίστρια και έχει δείξει το μεγάλο ταλέντο της πριν από τα δεκαπέντε, πριν ανακαλύψουμε μαζί τον “τύμβο” της μητέρας. Κανείς άλλος στο γενεαλογικό μας δένδρο δεν είχε δείξει την παραμικρή έφεση στη μουσική. Μόνο η Τίτα!»

«Τίτα; Λάτρευα την Τίτα Μερέλο, που με το ηχώχρωμα της παιδικής της φτώχειας τραγούδησε το “Tango Amargo” [*Μικρό Τάγγκο*]».

«Τίτα είναι το όνομα της μητέρας».

A! σκέφτηκα, από την Τάνια στην Τίτα. Όπερα «Τίτα»!

«Η Τίτα μου σ' ένα ρεσιτάλ πιάνου στο Teatro Colón του Μπουένος Άιρες είχε εντάξει στο πρόγραμμά της δύο έργα του εικοσάχρονου Μίκη: “Το Καρναβάλι” και “Μικρή Σουίτα-Συρτός χανιώτικος”».

«Το πρώτο άρχισε να το φιλοτεχνεί εξόριστος στην Ικαρία [’47-’48] και το δεύτερο στην Κρήτη, όταν πρωτοπήγε στον γενέθλιο τόπο το ’49 μετά την εξορία του στη Μακρόνησο».

«Άκουσα τα επιχειρήματά σας αλλά δεν πείστηκα ότι η εικασία μου είναι εντελώς αστήρικτη. Έμαθα από άλλες πηγές, εκτός Ελλάδας, το κλίμα στην ιλιγγιώδη περιουδεία του Μίκη το ’72-’73, δύο φορές σ’ όλο τον πλανήτη. Ένα κορίτσι στο Σίντνεϊ, ακαδημαϊκός σήμερα, γράφει: “Ο Μίκης ήταν τότε ένα μίγμα Τσε Γκεβέρα και Μικ Τζάγκερ. Τα κορίτσια συναγωνιζόμασταν ποια θα τον σαγηνεύσει”».

«Ε, όχι Μικ Τζάγκερ. Στις συναυλίες του Μίκη δεν υπήρχαν ναρκωτικά, χίπις, γυμνισμός, ούτε σεξ στο πόδι και το κοινό ήταν πολιτικοποιημένο. Ίσως πιο κοντά στην ατμόσφαιρα του Μπομπ Ντίλαν και της Τζόαν Μπαέζ του άλλου “The times they are a changin’”. Αν και σ’ αυτούς το μήνυμα ήταν κάπως θολό, αν εξαιρέσουμε τον πόλεμο του Βιετνάμ και τα δικαιώματα των μαύρων. Ύστερα, δεν υπήρξε πόλη στον κόσμο όπου στις συναυλίες του Μίκη να μην παρίσταται ένας σημαντικός αριθμός Ελλήνων. Κι αυτοί έδιναν τον τόνο της αντιδικτατορικής διαμαρτυρίας».

«Ωραία, παρ’ όλα αυτά η πρώτη σε κυκλοφορία εφημερίδα της Σουηδίας τον αποκαλεί “Λένον συν Τσε”, ένα κορίτσι, φοιτήτρια της βιολογίας, επιχειρεί να τρυπώσει, ερήμην του συνθέτη, στο δωμάτιο του ξενοδοχείου του στη Στοκχόλμη, ενώ η Φιλανδέζα τραγουδίστριά του, η Άρια Σαϊγιονμάα, έκανε βιβλίο την αποτυχία της να συνάψει ερωτική σχέση με τον Μίκη. Μια εμπλοκή, υποτίθεται, λόγω της ίντριγκας ενός μάνατζερ του Μίκη, που στη συνέχεια έγινε υπουργός του Ανδρέα Παπανδρέου. “Ήταν παντρεμένος”, σημειώνει για τον συνθέτη η Φιλανδή τραγουδίστριά του, “αν και δεν φαινόταν να τον ενοχλεί ιδιαίτερα».

